

"מוטי היקרה"

המכתבים האחרונים בין אם לילדיה נמסרו לארכיון יד ושם

ליטל בר

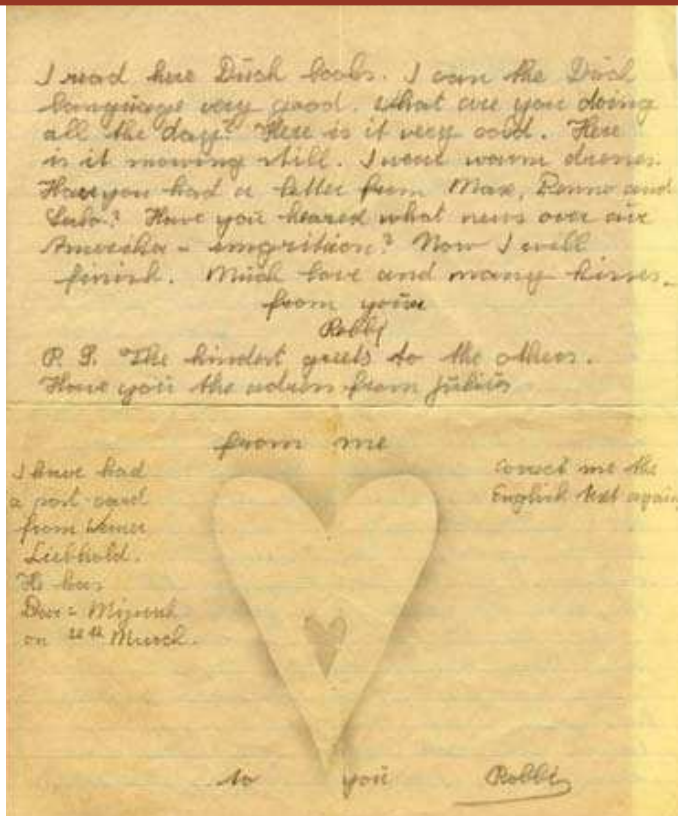
"רוברט לומד להדפיס וכותב כרטיסים יפים". זמן קצר לאחר כתיבת מכתב זה נספו גם רובי ובני המשפחה האחרים בסוביבור.

זלמה, שאיבדה את בעלה וילדיה, את אמה, את אחותה ושניים מאחיה בשואה, עלתה לארץ ב-1949 והתגוררה תחילה בבית אחיה. אחייניתה של זלמה, חנה מיוחס (לבית אלק), זוכרת כי דודתה הרבתה לבכות. חנה קיבלה את מכתביהם של רוברט ומריאנה ובעזרת ידית המשפחה הם תורגמו. לפני כשנה פנתה אל חנה ועודד מיוחס חוקרת הולנדית ששמה מרים מיאטוביץ'-קסינג, ובסיועה התבהרה תמונת חייהם של הילדים בהולנד עד מותם.

את התחקיר כולו, עם המכתבים, התמונות

והתרגומים, מסרו חנה ועודד לארכיון יד ושם. "הרגשתי צורך עצום להכיר את שני הילדים הללו. הרגשתי שזו השליחות שלי להנציח אותם ולתת לשמות ממד של אנשים בשר ודם, עם רצונות, כישרונות ושאיופות", אומר עודד מיוחס. "אני חש שמילאתי מצווה. כל מי שרוצה ויכול חייב לעשות את המאמץ הזה למען הנרצחים כדי שסיפורם לא יישכח וכדי שהתיעוד יהיה שלם".

צוות ארכיון יד ושם פועל לאיתור, לתיעוד ולאיסוף של חומר מקורי: פריטים ששייכים לתקופה שקדמה למלחמה, מעליית הנאצים לשלטון עד השחרור, מחנות העקורים, העלייה וההעפלה. הסיפור שמאחורי כל פריט חשוב מאוד. באמצעותם נוכל להכיר את עולמם של מי שנרצחו בשואה ולהנציח את זכרם.

מכתב מרובי וייל לאמו זלמה, 20 בפברואר 1940. רובי כתב באנגלית, הכנה להגירתם לארצות הברית. הוא נרצח בסוביבור.

בתחילה מריאנה ורובי כותבים לאמם כמה משפטים באנגלית בסוף כל מכתב. הם מבקשים שזלמה תתן אותם ותסייע לתרגל את האנגלית שלהם. כך הם מתכוננים לאיחוד שיקרה כשיהגרו שלושתם לארצות הברית. הכתיבה באנגלית נראית גם כחלק מהמאמץ של הילדים לשמור על מקומה הסמכותי של אמם בחייהם, והיא מעין ביטוי לאופטימיות אחרי המעבר להולנד. אולם ככל שהזמן חולף, המשפטים באנגלית נפסקים, ואין הם כותבים עוד על ההגירה לארצות הברית. במרבית המכתבים הילדים דודותם רוזל מתמקדים בתיאור המאבק היום-יומי לפרנסה ובניסיון לשמור על קשר עם בני המשפחה האחרים. דאגתם לקרובים ולמכרים הולכת וגוברת.

ההתכתבויות האחרונות בין זלמה לקרוביה בהולנד הן מברקים שנשלחו באמצעות הצלב האדום, ובהם רוזל אלק מדווחת לאחותה זלמה על שלומם של ילדיה. כמה מהמברקים הללו הגיעו אל זלמה אחרי שמריאנה נספתה באושוויץ. באחרון שבהם כתוב:

■ לפני מלחמת העולם השנייה התגוררה משפחת וייל במנהיים שבגרמניה. אבי המשפחה איגן נלקח למחנה הריכוז דכאו למחרת "ליל הבדולח", בנובמבר 1938. כחודש וחצי לאחר מכן נספה שם. ב-25 בדצמבר נערכה הלווייתו, ולמחרת ה"שבעה" נשלחו הילדים – מריאנה (ננה, בת 16) ורוברט (רובי, בן 11) – בקינדרטרנספורט להולנד. זמן מה לאחר מכן הצליחה גם אם המשפחה זלמה לצאת מגרמניה, אולם היא הגיעה לאנגליה.

בעוד הילדים נדים בהולנד ממוסד למוסד, ממקום למקום, הם מקיפים לשמור על קשר עם אמם זלמה. הם משתפים אותה בקורות אותם, במצוקותיהם ובתקוותיהם ומקווים ששלושתם יקבלו אשרת הגירה לארצות הברית, ישובו ויתאחדו.

מהמכתבים עולות דמויותיהם של שני הילדים באופן חי וברור. רובי, נער עדין ומתחשב, חלה בדפיתריה. לאורך התכתבותו עם אמו הוא מבשר לה שוב ושוב שהוא "חיובי", כלומר עדיין נושא את המחלה.

"אימא יקרה"

אני מברך אותך ביום הולדתך, מאחל לך כל טוב ושבעתי לא יטרדו אותך כל כך הרבה דאגות [...] כולנו מקווים שעד יום הולדתך הבא אהיה 'שלילי'. זו ודאי תהיה מתנת יום ההולדת היפה ביותר בשבילך" (6 בפברואר 1940).

מחלתו של רובי גזרת עליו ניתוק מילדים אחרים שאינם חולים. הוא מתאר שוב ושוב את ביקוריו אצל הרופאים השונים, את ההסגר שבו הוא מצוי ואת הטיפולים שעליו לעבור. אף שאחותו, סבתו ודודו נמצאים בהולנד, הוא נותר לבדו במאבק על בריאותו. מריאנה מצטיירת כנערה תוססת, תאבת חיים ובעלת חוש הומור. כשהיא מספרת לאמה על מחלת הצהבת שלקתה בה, היא מוסיפה: "כשהצהוב הגיע לשיאו (הרגשתי כמו פרפר או קנרית), מצבי החל להשתפר" (24 באפריל 1940). במכתב שכתבה חודש לפני כן, היא מתארת לאמה כיצד היא וחברותיה עורכות את ניקיון האביב במוסד שהן מתגוררות בו: "[אנחנו] חמושות בסמרטוטים לחלונות, במברשות קרצוף, במטאטאים [...] ושאר כלי לחימה שבהם אפשר לתקוף לכלוך [...] מתחיל הקרב הגדול. האויב הוא הלכלוך, המתקדם למקומות המסתור הסודיים ביותר. אנו זוחלות על ארבע אך מצליחות ללכוד אותו [...] ב-15:30 אנחנו מסיימות, חדר האוכל מבהיק ואנחנו שחורות משחור. אם אחראית הולכת לאחר מכן לבדוק את האבק, עליה להרכיב ארבעה או חמישה זוגות משקפיים כדי למצוא דבר מה" (17 במרס 1940).

המדור לקליטת תיעוד

טלפון: 02-6443702, 02-6443703

ארכיון יד ושם, ת"ד 3477, ירושלים 91034

הכותבת היא ראש מדור ההגשה באגף הארכיונים.